

Ovu svoju knjigu posvećujem onima, koji su se borili i koji se bore za prava čovjeka i za slobodu naroda. želim, da ona dopre do savjesti onih, koji danas odlučuju o životima pojedinaca i naroda u Jugoslaviji, onima, koji izravno upravljaju danima i noćima zaslužjenog građanina, kao i onima, koji iznutra ili izvana idejno ili materijalno pomažu postojeće stanje. Neka ih ove moje uspomene i doživljaji podsjetu na tvorce prve Jugoslavije, koji su uglavnom već mrtvi i koji su, razočarani nad vlastitim idealima, legli u grob. Ideja, zasnovana na rasnoj i jezičnoj bliskosti, nije uspjela. dvije različite tradicije, dvije suprotne civilizacije nisu se spojile. Historija je jača nego kraljevsko žezlo, jača nego izmišljeni emblemi i zastave, koji se narodu nasiljem nameću, kroz potoke krvi.

Neka ne bude ničije krvi ni na bodežima ni na barjacima. Plač, glad i smrt nisu nikada bili ni sredstvo ni cilj demokratske i civilizirane vlasti. Neka to više ne bude ni u hrvatskoj zemlji. To su tuđi azijsko-balkanski interesi, protivni mentalitetu naroda demokratskog zapada.

Tvorac druge Jugoslavije i zapadne sile moraju znati, da nije bilo dovoljno osloboditi Jugoslaviju od Moskve, nju treba osloboditi i od Beograda, i narodima Jugoslavije dati pravo samoodređenja – dati slobodu.

Pogovor

U zadnjoj godini polovice dvadesetoga vijeka, nakon pedeset godina srljanja u propast, počima MacArthur borbu, da oslobodi čovjeka od novih barbara. Ovaj vojnik i prokonzul Amerike na skrajnjem Istoku nije samo veliki vojskovođa, nego je jedan od rijetkih intelektualaca svijeta, koji je uočio zadnji moment, u kome treba spasiti slobodu i dostojanstvo čovjeka, u kome treba spasiti kršćanstvo, i jednu od najvećih civilizacija svijeta.

Hoće li podzemne sile, koje su vodile Roosevelta i koje danas nastoje izrabiti miroljubivost Harryja Trumana, spriječiti put ovom smjelom vojskovođi i pametnom čovjeku – budućnost će pokazati. To pitanje interesira danas cijeli zapadni svijet, jer je ono od zamašnoga značenja. Za nas Hrvate to je životno pitanje. Već je pokojni Roosevelt, poslije građanskoga rata između nas i Srba, htio da nas odvoji od Srba, ali podzemnim silama i Britancima je uspjelo, da nas ponovo uklope u zajednicu sa Srbima – u Istok.

Granica, koju je car Teodozije postavio između Zapadnog i Istočnog Rimskog Carstva, nije bez razloga bila postavljena. Ta granica i danas postoji. Zapad i Istok nisu dvije različite rase, to su dva različita svijeta, to su dvije različite civilizacije. I po mojem mišljenju nije pitanje rase, niti je pitanje jezika toliko važno za međusobnu toleranciju i zajednički život naroda – nego je važna činjenica pripadnosti istoj civilizaciji, istoj kulturi, koja oblikuje ljude i narode. To je jedina baza na kojoj se mogu i moraju rješavati međusobni odnosi naroda i država. Nacionalizmi su preživjele pojave, štetne po čovječanstvo. Oni su doprinijeli svoj udjel u duhovnoj krizi čovječanstva i oni su, također, pomogli prodiranju Azije u Europu. Ako je nemoguće, da svi ljudi postanu Građani Svijeta, moguće je da barem Europejci zapadne hemisfere izbrišu granice država i nacionalizama i stvore jednu Ujedinjenu Europu na bazi zajedničke civilizacije. Ljudi, oblikovani istom civilizacijom, ako ih ružna politika umjetno ne razdvaja, razumiju se i bez toga što znaju ili imaju isti jezik. Isto tako, ljudi različitih civilizacija i kada im je jezik bliz, čak isti, ne razumiju se. Srbi i Hrvati

moгли bi biti u zajedničkoj državi, da su na istom području civilizacije oblikovani, mogli bi biti čak i jedno. Tragika je jednih i drugih, da je između njih bila povučena granica između Istoka i Zapada. Tu granicu ne može nitko izbrisati, dok budu postojala ta dva svijeta. Zapad preko nas Hrvata se brani od Istoka, a Istok preko Srba provaljuje na Zapad. To je sudbina nas i sudbina Srba. Mi nikada ne ćemo moći biti zajedno, dok jedan od ta dva svijeta ne podlegne ili ne propadne, – to jest, dok ne nadvlada jedna od tih dviju civilizacija. A do toga doba ćemo, po svoj prilici, i jedni i drugi nestati. Jedni ćemo druge uništiti. Pogreška je velikih sila, a nesreća naša i srpska, da nas ponovno trpaju u isti sklop. Dvadeset i dvije godine u zajedničkoj državi sa Srbima za uvijek je rastavilo Hrvate od Srba. Ne mogu Bizant i Rim zajedno živjeti. Bizant je formirao duhovni život u širinu – Zapad, Rim u dubinu, u bit. Zato se Bizant lako s Turcima sporazumio, zato se je Bizant lako i s boljševicima spojio. Nitko nije toliko realist i materijalist kao Bizantinac, iako je Bizant u umjetnosti dematerijalizirao čak i ljudsko tijelo i pretvorio ga u dekoraciju. Srbi, koji su najizrazitiji nastavak Bizanta na Balkanu, također su pretvorili sve u dekoraciju. Dekoracija je ne samo njihov svetac u crkvi, nego je dekoracija i njihova vjera – jer oni ne vjeruju. Dekoracija je i njihova molitva – mole ustima. Dekoracija su i njihovi zakoni – nitko ih ne provodi u život. Dekoracija je njihovo jugoslavenstvo – oni su Srbi. Dekoracija je i njihovo junaštvo – oni su hajduci. Dekoracija je i njihova znanost – oni su paljetkari. Dekoracija je i njihova demokracija – oni su totalitarci. Dekoracija su i četiri vola kralja Petra, koje je Rostand opjevao – nije trebao uopće kroz Albaniju proći. Sve je dekoracija i laž.

Povodom gornjih konstatacija moram iznijeti neke činjenice o Srbima »prečanima«, koji su živjeli nekoliko vjekova (bosanski nekoliko decenija) u sklopu Zapada. Oni nisu bili tuđi, ni mnogo različiti od drugih naroda, među kojima su živjeli. Srbi u Hrvatskoj, do Garašanina, nisu mnogo srbovali, a do Khuen Hédervárya nisu ni vjeru srpskom zvali. Tesla je do svoje smrti smatrao Hrvatsku svojom domovinom; Bude Budisavljević i mnogi drugi isto tako. Zapad je njih kroz vjekove pretvorio u zapadnjake, jer nisu imali izravnog dodira s pravoslavljem Istoka, s Bizantom. Oni su po svom mentalitetu i svojoj kulturi bili bliži Hrvatima i Slovincima, čak i Austrijancima i Mađarima, nego Srbijancima. General Borojević nije se odazvao sirenskim glasovima iz Beograda, iako je bio Srbin, nego je

želio, da iza smrti bude pokopan u Beču. Admiral Njegovan uvijek je u kavani tražio od konobara, da mu donese kavu »s kajmakom« bez »čalana«. Učili su iste škole i iz istih knjiga kao i mi, odgajani su bili na isti način kao i mi. Da nije došlo do rata 1914., nego dvadeset godina kasnije, ne znam, koliko bi se još Srba »prečana« posebno Vojvođana, htjelo ujediniti sa Srbijom, pogotovo, ako bi Austro-Ugarska provela trijalizam. »Ne bih želio ni da mi vrana kost prenese preko«, često sam čuo ovu rečenicu iz ustiju vojvođanskih Srba. Danas u Parizu postoji njihov komitet, koji nastoji vojvođanske Srbe osloboditi Istoka, osloboditi Bizanta, osloboditi Srbije i uvesti ih u zapadnoeuropsku federaciju.

Posjet Joze Kljakovića Atelijeru Meštrović, 1968.

Svetozar Pribičević, koji je prečanske Srbe politički spojio sa Srbijancima, okajao je svoj grijeh u izgnanstvu i iznio svoju ispovijed u knjizi: »Diktatura Kralja Aleksandra«, koja je porazna i za kralja Aleksandra i za Pribičevića i za većinu školovanih Srba. Najvatreniji su bili i za to stapanje naši Srbi »kordunaši«, kojima je Pribičević pripadao. Ti Srbi »graničari« jesu Srbi pomiješani s drugim balkanskim elementom pravoslavne vjere, koga su turske vojske s Balkana pred sobom i sa sobom u našu zemlju stjerale. Taj ljudski materijal upotrebljavali su Turci za predstraže i kao pljačkaške bande, pred kojima je svijet bježao, ostavljajući svoju zemlju i svoje domove. Austrija je ove pribjeglince iskoristila u svoje svrhe i s njima je naselila opustjele hrvatske krajeve, podijelivši im zemlju kao vojničko leno, uz obavezu, da suzbijaju osmanlijske napadaje. Tako je mjestimice, među hrvatsko stanovništvo utisnut novi elemenat, koji se je s vremenom pretvorio u Srbe »prečane«.

Srbi iz Srbije, koji su ostali živjeti pod Turcima, na području bizantske civilizacijske zone, duhovno vezani uz Rusiju, ostali su istočnjaci

i nakon oslobođenja od Turaka, bliži po svome mentalitetu, karakteru i moralu Rumunjima, Bugarima, Makedoncima, Albancima, Grcima i drugim narodima Balkana, nego »prečanskim« Srbima.

Razmatrajući sve te činjenice, dolazim ponovo do uvjerenja, da je Korošćeva Majska deklaracija tisuću devetsto osamnaeste u Carevinskom vijeću Beča, u kojoj je tražio, da se stvori država, na temelju »Hrvatskog Državnog Prava« od svih područja Austro-Ugarske monarhije, u kojima žive Hrvati, Srbi i Slovenci, bila solucija, koja se mogla kao državna cjelina održati, jer su svi ti narodi bili oblikovani na području iste civilizacije.

Mi Hrvati pripadamo Zapadu. Na Istok ne spadamo, niti možemo tamo ostati. Jedan dokaz zato je i današnja Titova komunistička Jugoslavija. I u toj Jugoslaviji su ponovo Hrvati građani, odnosno podanici, izvan zakona. Ni komunizam nije mogao izmijeniti istočno-bizantinski mentalitet srbijanski. Oni su prihvatili komunizam, ali su ostali Veliko-Srbi.

Kao što u Rusiji, Staljin hoće isto, što je i Ivan Grozni htio i vlada onako kako je on vladao, tako i u Jugoslaviji današnji diktatori hoće ono, što je i Aleksandar Karađorđević htio i vladaju isto i još gore, nego je on vladao. Kult brutalnog nasilja, koga je Beograd kroz cijelo razdoblje Jugoslavije upravo sa strašću njegovao i provodio, i danas se nastavlja u komunističkoj Jugoslaviji. Zato nije kriv samo Tito, niti je kriv isključivo komunizam. Krivo je najviše vidovdansko i svetosavsko pravoslavlje srpsko – kriv je Bizant. Srbi su se u svoje vrijeme priklonili i Turskom carstvu, i pomoću njega provlačili se u Bosnu, u Hrvatsku i Dalmaciju. Sada su se priklonili boljševizmu, ne zato, što im je bliza ta ideologija, nego zato, da preko njega nas satiru biološki i preko njega da nadiru dalje na Zapad. Hrvatski komunisti ili komunisti Zapada vide to, i ne mogu se pomiriti time, da se u »oslobođenoj« Jugoslaviji obnavlja stara prevlast Srba i nastavljaju četničke metode, s peterakom crvenom zvijezdom na šajkači. Hrvata nema nigdje na istaknutim položajima partije, ni u centralnom komitetu partije, osim po koji, koji prihvaća opću politiku srpsku. Hrvati su ponovo u tamnicama i logorima jugoslavenskim, ponovo mučeni i ubijani.

Kada ne mogu hrvatski komunisti u komunističkoj Jugoslaviji biti ravnopravni sa srpskim komunistima i Srbima uopće, znači, da se takova tvorevina ne će moći ni u internacionalnom komunizmu održati. Jugo-

slavija ne može više u nikakvom obliku postojati. Ona će ponovo nestati, čim nastane prvi sukob u Europi.

Hrvatska i Srbija živjele su jedna pokraj druge duge vjekove i živjeli su među Hrvatima trista godina Srbi, koji su prebjegli od Turaka k nama. Živjeli bez mržnje i bez borbe međusobne. Međutim, nakon dvadeset godina zajedničke države i zajedničkog življenja, razvila se među nama tolika mržnja i ispoljila tolika svirepost u međusobnom uništavanju, koju ne pamti svijet. To je još jedan dokaz, da ne možemo zajedno biti, niti u zajedničkoj državi živjeti.

Oni, koji budu iza trećeg svjetskog sukoba vraćali narodima slobodu i koji će stvarati novi poredak u svijetu, oni će rješavati i problem južnoslavenskih naroda. Ne smiju upasti u istu grešku, u koju su upali iza prva dva velika sukoba. Hrvatska i Srbija ne mogu u istom sklopu živjeti. Nakon više od trideset godina zajedničkog života Hrvata sa Srbijancima, ne samo iskustva i činjenice, nego i perspektive za budućnost sasvim su odvojile jedne od drugih. Zato mi Hrvati tražimo svoju državu, svoju Republiku Hrvatsku. Ona može, voljom naroda, ući u svaki politički sklop Zapada, koji odgovara njenim interesima i potrebama vremena.

Srbijansko nastojanje, da pripoje Srbiji hrvatske zemlje u koje su se uselili srpsko-balkanske izbjeglice i iseljenici u doba najezda turskih, jeste isto kao kada bi Irci tražili pripojenje Irskoj jednog dijela Sjeverne Amerike, jer su se u njoj nastanili emigranti Irske.

Prateći danas politička zbivanja u svijetu i promatrajući političke tendencije velikih sila demokratskoga Zapada, dolazim do uvjerenja, da se smatra potrebom današnjeg vremena i današnjeg života, stvaranje »Europske unije« ili stvaranje što je moguće većih državnih zajednica. U svakom slučaju, pogotovo ako se ne će formirati »Europska unija«, mora se pri rješavanju južnoslavenskog problema, apsolutno usvojiti istočna granica, koju je imala Austro-Ugarska monarhija, a koja je dijelila Istok od Zapada, to jest Zapad od čistog Balkana. U tom slučaju može biti, voljom naroda, formirana »Jadranska Federacija« od Republike Hrvatske koju sačinjavaju: Hrvatska Trojednica sa Srijemom, Međimurjem, dijelom Istre, Rijekom i autonomnom Herceg-Bosnom, zatim od Republike Vojvodine i Republike Slovenije. Ta država može također sačinjavati jednu od saveznih država »Centralno Europske Federacije«. Dočim Republika Srbija, Republika Macedonija i Kosmet i Republika Crna Gora mogu formirati

»Federaciju Rašku«, koja može biti također jedna od saveznih država »Balkanske Federacije«.

Centralno-Europskom Federacijom bila bi uspostavljena ravnoteža Zapadne Europe, a Balkanskom Federacijom bio bi riješen balkanski problem i stvorena jedna država posrednica između Istoka i Zapada.

Nakon ostvarenja gore navedenih federacija, Hrvatska i Srbija ponovno bi postale susjedne države. Vjerujem, da bi u tom slučaju na tom sektoru prestalo nadiranje Istoka na Zapad, da bi prestala borba između Hrvata i Srba i da bi ponovno na tom prostoru zavladao mir.

*K*ako je čitalac mogao razabrati, čitajući ovu knjigu, moja želja i moja strast bila je, da postanem i da budem slikar. To mi je uspjelo, i ja sam kao slikar bio poznat u domovini i izvan domovine. Ovu sam knjigu napisao, i ako to nije moja struka, po svojoj unutarnjoj potrebi, sa uvjerenjem da time koristim svome narodu. Htio sam, uz ostalo, da ovom knjigom potaknem izmjenu postojećeg stanja u našoj emigraciji i da razgolitim problem Južnih Slavena. Ako doprinesem barem nešto za te potrebe današnjice, onda neću požaliti trud, koga sam uložio, da napišem ovu knjigu. Pogotovo neću požaliti, ako ona doprinese zblizenju dobronamjernih Hrvata u emigraciji, da složno rade za slobodu porobljene domovine i time da budu, barem psihološka, podrška svome zaslužjenom narodu.

Jozo Kljaković

Buenos Aires, svibanj 1952.